

การพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล

Reading Development for Self-Directed Learning Development in The Digital Age

Received : 2020-11-17

Revised : 2021-01-12

Accepted : 2021-02-20

ผู้วิจัย ศึกษา เรืองดำ¹

Sueksa Rueangdam¹

suksa_reu@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญและสัมพันธ์กับการพัฒนาการอ่าน ผู้สอนและผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้การสร้างแรงจูงใจ วิธีการ และกลยุทธ์ในการอ่าน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง สารสำคัญที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่า การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล มีแนวคิดและกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถขึ้นำตนเอง วางแผน จัดการภาระงานการอ่านและการเรียนรู้ ตลอดจนประเมินผลสรุปและสะท้อนผลการอ่านและการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบ สามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการอ่านและการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาตนเองและการยกระดับศักยภาพการเรียนรู้ให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การพัฒนาการอ่าน, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล, การอ่านเพื่อการเรียนรู้

¹ อาจารย์สังกัดสาขาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Lecturer in Thai program, Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Abstract

This article aims to provide and present about concepts, important learning theories related to reading development. Both teachers and learners can study about motivation, how to read and strategies for self-directed learning development. The essence of the study shows that reading is instrumental for self-directed learning development in the digital age, there are concepts and processes that can promote self-directed learning development to direct, plan, manage about reading and learning multitasks including evaluate, summarize and reflect on reading and learning. Learners must have responsibility, can control learning process, have self-motivated to be reading and learning achieved that will be useful for self-development and self-directed learning enhancement in high order continuously.

Keywords : Reading Development, Self-Directed Learning, Learning in The Digital Age, Reading to learn

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้แต่ละยุคสมัยสัมพันธ์กับปรากฏการณ์และกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม ที่สร้างเสริมให้ผู้คนเกิดการเรียนรู้ จากยุคเดิมสู่ยุคใหม่ที่เรียกว่า “ยุคดิจิทัล” ซึ่งเป็นยุคที่ประสบความสำเร็จอย่างมหาศาลในการผลิตสร้างเทคโนโลยีและสื่อล้ำสมัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาในทุกมิติ ส่งผลให้สหวิทยาการสาขาต่าง ๆ เติบโตและขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว ความรู้ชุดเดิมจำนวนมาก ถูกตั้งคำถามและทบทวนใหม่ กระแสความรู้ใหม่ ข้อมูล ข่าวสารไหลบ่าและบางครั้งก็ถาโถมให้รับเข้าเกือบทุกที่ทุกเวลา เทคโนโลยีดิจิทัลกลายมาเป็นปัจจัยหลักของชีวิตและการทำงานหรือที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (Internet of things) ประกอบกับการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 หรือ 5.0 ก็ดี เป็นแรงผลักดันให้คนไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งเรียนรู้อย่างไร้ขีดจำกัด สามารถพัฒนาองค์ความรู้และสร้างสรรค์ทางปัญญาให้เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ พร้อมทั้งมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบการเรียนรู้แบบเคลื่อนที่ (mobile learning) มาใช้ในระบบการศึกษามากขึ้น กระบวนทัศน์การเรียนรู้จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและวิธีการของทั้งผู้สอนและผู้เรียน ในด้านผู้สอนจะไม่เป็นเพียงผู้บอกความรู้หรือผู้นำเสนอข้อมูลอีกต่อไป ขณะเดียวกันก็ต้องพร้อมเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ และ “เพราะการเรียนรู้ เป็นของผู้ที่เรียนรู้” ผู้เรียนจึงต้องสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองไปสู่ระดับที่คาดหวัง ด้วยแรงขับที่นำทางการเรียนรู้ของตนเองสู่การเรียนรู้ที่กว้างขวางแต่ลึกซึ้ง โดยอาศัยการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งการอ่านและการเข้าถึงข้อมูลในสังคมปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ต้องอ่านมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีความสลับซับซ้อน และมีปริมาณมาก ผู้เรียนจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการอ่านและทัศนคติที่มีต่อการอ่าน เพื่อทำความเข้าใจการอ่านในรูปแบบใหม่ ทั้งอ่านจากสื่อสิ่งพิมพ์และอ่านผ่านสื่อเทคโนโลยี และใช้การอ่านเป็นกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนส่วนบุคคล (Personalized Learning) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้การอ่านเพื่อการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

บทความนี้มุ่งศึกษา ประมวล และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีการและกลยุทธ์ในการอ่าน เพื่อส่งเสริมแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ด้วยการพัฒนากระบวนการอ่านเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ รองรับและหนุนเสริมหลากหลายแนวทาง ประการสำคัญ การอ่านจะทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างความหมายใหม่ที่อาจนำไปสู่การปฏิบัติใหม่ในอนาคต อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดสุขภาวะ (well-being) ที่ดี ทั้งด้านความฉลาดรู้ สุขภาพ อารมณ์ สังคม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจและน้อมนำสู่การดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ การสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนการรู้เท่าทันและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ต่อไป

การเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล

การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบนำตนเอง หรือการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Self-Directed Learning หรือ SDL เป็นการเรียนรู้ทางเลือกที่ตอบสนองธรรมชาติและความคิด

ต้องการของผู้เรียนได้โดยตรง ผ่านการอ่าน ประสบการณ์ การปฏิบัติจริงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ดิจิทัลที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุดและเหมาะสมที่สุด นำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เทียบเคียง ไปกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือทำ ซึ่งทำให้ ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง และสามารถสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สอดคล้องกับ ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2543, น. 14) ได้เสนอว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการรวมกันของแนวคิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตามแนวคิดของ John Dewey นั่นคือ Learning by doing โดยเริ่มจาก การรับรู้ ปัญหา คิดหาแนวทาง ลงปฏิบัติ เกิดประสบการณ์จากผลของการกระทำ และในที่สุดผู้เรียนสามารถ สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดการปรับเปลี่ยนความรู้เดิมและสร้างความรู้ใหม่ กลายเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ใช้ประโยชน์ได้ มีคุณค่า และสร้างสรรค์ความรู้ที่เกี่ยวพันเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และเป็น ส่วนหนึ่งของสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) สอดคล้องกับแผนการศึกษา พ.ศ. 2560-2579 ที่ได้กำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาขีดความสามารถของคนไทยทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ สามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามวิถีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคดิจิทัล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

โลกยุคดิจิทัลเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร ตั้งแต่ช่วงคริสต์ ศตวรรษที่ 19 เกิดเป็นคลื่นที่สามแห่งยุคสังคมเทคโนโลยี ที่มีการพัฒนาด้านคอมพิวเตอร์ เครือข่ายการ สื่อสารและคมนาคม ทำให้คน ข้อมูล ข่าวสาร สินค้าและบริการ รวมทั้งระบบการเงินโอนถ่ายถึงกัน ได้สะดวกรวดเร็ว มิติทางสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อถึงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ มีการเสนอแนวคิดเพื่อเตรียมเผชิญหรือรับมือกับโลกอนาคตไว้หลากหลายมุมมอง โดยเฉพาะในเรื่องการ เรียนรู้ นอกจากหลักสูตรยุคใหม่จะต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แล้ว ผู้เรียนต้องมีคุณลักษณะและสมรรถนะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) ทักษะ 3) มโนทัศน์ หรือความคิดเกี่ยวกับตนเอง 4) บุคลิกภาพ ลักษณะประจำตัว 5) เจตคติ/แรงจูงใจ (สมพิส หาญมนตรี, ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์ และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2558, น. 8-9)

ในขณะที่ อติพร เกิดเรือง (2560, น. 173) เสนอว่า การเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้จากยุคเดิมสู่ยุค ดิจิทัล ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิต เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ ปรับแต่งการเรียนรู้ การ คิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การใช้เครือข่ายออนไลน์ แหล่งเรียนรู้ การสร้างสถานการณ์ที่ ทำให้เกิดประสบการณ์จริง มีการแลกเปลี่ยนเนื้อหาการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แบ่งปัน ความรู้และเนื้อหาผ่านสื่อเทคโนโลยี และส่งเสริมความรู้ในโลกแห่งการทำงานมากขึ้น

องค์ประกอบของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมในยุคดิจิทัล มี 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เกี่ยวกับดิจิทัล (digital age literacy) 2) การคิดเพื่อสร้างนวัตกรรม (inventive thinking) 3) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (effective communication) 4) ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง (high productivity) ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองจะเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายในการเรียน การวางแผนและทำเป้าหมายให้สัมฤทธิ์ผล มีความอิสระ และสามารถ จัดการช่วงเวลาในการเรียนรู้ มีความมานะพยายาม ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจากการเรียนรู้และ

ประสบการณ์ สอดคล้องกับ ใจทิพย์ ณ สงขลา (2561, น. 12) เสนอว่า การเรียนรู้ในปัจจุบันใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสืบเสาะหาข้อมูลและการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะใหม่ที่หลากหลายในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเป็นสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่สำคัญ ทั้งในสภาพแวดล้อมเสมือนและผสมผสาน การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นจากสื่อที่หลากหลาย ความรู้สามารถถ่ายทอดได้โดยตรงและปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตลอดเวลา ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้รายบุคคลพร้อม ๆ กับการเรียนรู้แบบกลุ่ม ผู้เรียนต้องสามารถเลือกรับความรู้ตามประสงค์ เชื่อมโยงความรู้ คัดสรรความรู้ เรียนรู้และต่อยอดตามโครงข่ายความคิดของตนเอง (semantic network)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) จึงเป็นทั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ (goals of learning) วิธีการสอน (instructional method) และกระบวนการเรียนรู้ (learning process) ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีทางมานุษยวิทยา และเติบโตพัฒนาในสาขาการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Learning) นานาทัศนะเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) จากงานวิจัย เอกสารทางการศึกษา บทความวิชาการ สนับสนุนแนวคิดของนักคิด นักวิชาการหลายคนที่ได้รับการยอมรับในการศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเสนอ นิยาม ความสำคัญ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ ตลอดจนการวิจัย อาทิ Knowles (1975) Mezirow (1985) Candy (1991) Brockett and Hiemstra (1991) และนักวิจัยคนอื่น ๆ

ปัจจุบันแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองขยายวงกว้างไปสู่สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นิยามของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) ครอบคลุม 1) การเรียนรู้ส่วนบุคคลที่ผู้เรียนสามารถเสริมพลังการเรียนรู้ได้โดยการเพิ่มความรับผิดชอบในตนเองหรือความพยายามในการที่จะเรียนรู้ให้มากขึ้น 2) แนวคิด มุมมอง ที่เป็นแรงขับหรือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นในระดับต่าง ๆ ของบุคคลและสถานการณ์การเรียนรู้ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองจากหลายกิจกรรม หลายแหล่งความรู้ และไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดขึ้นอย่างเดียวตาย สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้ เช่น การชี้นำตนเองในการอ่าน การมีส่วนร่วมในกลุ่ม การฝึกปฏิบัติการสนทนาผ่านสื่อ และการเขียนสะท้อนคิดหรือสะท้อนการเรียนรู้ เป็นต้น 4) ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเปลี่ยนความรู้และทักษะเพื่อใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้โดยทั่วไปแล้ว กิจกรรมการเรียนรู้จึงเริ่มจากภาระงานหรือปัญหาเป็นฐาน (Hiemstra, R., 1994, pp. 1-2)

แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมุ่งความสนใจไปที่การเรียนรู้อย่างอิสระของผู้เรียน การให้ความสำคัญกับคุณลักษณะการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบสืบสอบ (Investigation) ความรับผิดชอบ (responsibility) การออกแบบการควบคุมการเรียนรู้ของตนเองในกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวทางของอภิปัญญา (metacognition) (Charlotte Silen and Lars Uhlin, 2008, pp. 462-463) สอดคล้องกับ Maurice Gibbons (2002, p. 11) เสนอว่า องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง 2) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้มากขึ้น 3) การเรียนรู้สิ่งที่ทำทายเป็นความสามารถที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน 4) ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการตนเอง และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ มีอิสระ มีทางเลือก มีการควบคุมตนเองและความรับผิดชอบ และ 5) ผู้เรียนออกแบบและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง รวมถึงประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้ สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2548, น. 125-126) เสนอว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้อง 1) วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning plan) 2) วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง (learning needs) 3) มีเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning goals) 4) มีการเลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning strategies) 5) มีการแสวงหาแหล่งความรู้ (learning resources) 6) มีการประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning evaluation) ทั้งนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการสังเคราะห์และจัดระบบแนวคิดหลักของการเรียนรู้ด้วยตนเองในรูปแบบ PRO ตามแนวคิดของ Hiemstra, R., and Brockett, R. G. (2012) สรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

(Hiemstra, R., and Brockett, R. G., 2012, p. 156)

จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะสำคัญที่นำไปสู่การนำตนเองในการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการนำตนเองในกระบวนการเรียนรู้นั้น สามารถเกิดขึ้นภายในบริบทแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้น จึงมีการเสนอรูปแบบ PPC Model (The Person Process Context) เพื่อต่อยอดการพัฒนาในรูปแบบ SDL เพิ่มเติม มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) บุคคล (Person) คือ ผู้เรียนที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดและสะท้อนอย่างมีวิจารณญาณ ความกระตือรือร้น ประสบการณ์ ความพึงพอใจในชีวิต แรงจูงใจ ระดับพื้นฐานการศึกษา พลัง/ความเข้มแข็งในจิตใจ และความคิดเกี่ยวกับตนเอง 2) กระบวนการ (Process) คือ การเปลี่ยนผ่านการสอน-การเรียนรู้ และบริบททางสังคม ได้แก่ การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ การวางแผนการจัดการ การประเมินความสามารถ แนวการสอน และทักษะทางด้านเทคโนโลยี และ 3) บริบททางสังคม (Context) คือสภาพแวดล้อม บรรยากาศทางสังคม การเงิน เพศ บรรยากาศการเรียนรู้ นโยบายขององค์กร การเมือง เชื้อชาติ ธรรมเนียมทางเพศ ซึ่งทั้งสามปัจจัยนี้เป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญเพราะส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพ จากการทำงานเอื้อประสานกันอย่างสมดุลและเป็นองค์รวม (Hiemstra, R., and Brockett, R. G., 2012, pp. 157-159)

Bernadette van Hout-Wolters, Robert Jan Simons and Simone Volet (2002, pp. 25-27) เสนอว่า ความสามารถของการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดจากการทำงานที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การทำหน้าที่ด้านจิต (Psychological Function) เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จทั้งก่อน ระหว่าง หลัง การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดโดยลำพังหรือได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้อื่นรวมทั้งเทคโนโลยี และการทำหน้าที่ด้านการเรียนรู้ โดยรวม 1) การรู้คิด (cognitive) เป็นการประมวลข้อมูลสารสนเทศและการจัดการภาระงาน 2) เจตคติ/แรงจูงใจ (affective) เป็นการสร้างแรงจูงใจและคุณลักษณะทางอารมณ์ในการเรียนรู้ และ 3) อภิปัญญา (metacognitive) เป็นการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบการรู้คิดและเจตคติ/แรงจูงใจของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมกระบวนการเรียนรู้เพื่อประสานการทำงานเข้าด้วยกันในกระบวนการ 1) การเตรียมความพร้อม (preparation) ในการเรียนรู้ด้วยตนเองด้านความรู้ ทักษะความสามารถ เจตคติแรงจูงใจ และการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับเป้าหมายในการเรียนรู้ 2) การดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (executive) ประกอบด้วย ลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การจัดการสมาธิให้จดจ่ออยู่กับการเรียนรู้ และการทดสอบด้วยตนเอง เป็นต้น 3) การปิดการเรียนรู้ (closing) ประกอบด้วย การสรุปผลการเรียนรู้ การสะท้อนคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ การเติมเต็มความรู้ในประเด็นสำคัญ ซึ่งมีหลายวิธีการในกระบวนการย่อย ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อม (preparation)

1.1 การเตรียมความพร้อมด้านการรู้คิด ได้แก่ 1) ค้นหาช่วงการปะทะกันของความรู้ 2) พิจารณาความรู้โดยภาพรวม รวมทั้งเจตคติ ทักษะที่จะเรียนรู้ 3) เชื่อมโยงขอบข่ายของความรู้ ทักษะ เพื่อจัดการภาระงาน และ 4) ค้นหาจุดเชื่อมต่อระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่หรือทักษะใหม่

1.2 การเตรียมความพร้อมด้านเจตคติ/แรงจูงใจ ได้แก่ 1) ทำเป้าหมายการเรียนรู้ให้กระจ่างชัด 2) สร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง 3) กำหนดแนวทางการจัดการภาระงาน 4) เตรียมรางวัลให้ตนเอง 5) กระตุ้นความสนใจใคร่รู้ 6) กระตุ้นใจด้วยสิ่งที่น่าสนใจ 7) ค้นหาความท้าทาย 8) เริ่มต้นจากสิ่งดี ๆ และ 9) ตั้งมั่นความตั้งใจและวางแผน

1.3 การเตรียมความพร้อมด้านอภิปัญญา ได้แก่ 1) ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ 2) วางตัวเลือกเป้าหมายหลักและย่อย 3) กำหนดกลยุทธ์การเรียนรู้ 4) หาตัวเลือกด้านเทคนิค วิธีการ 5) วางแผนการจัดการเวลา แหล่งที่มาและสถานที่การเรียนรู้

2. การดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (executive)

2.1 การดำเนินการด้านการรู้คิด ได้แก่ 1) เลือกสรรข้อมูล 2) คิดพิจารณาเกี่ยวกับข้อมูล 3) สรุปและแสดงความคิดเห็น 4) สื่อสารความคิดความเข้าใจให้ชัดเจน 5) พิจารณาโดยภาพรวม 6) ฝึกปฏิบัติและประยุกต์ใช้ และ 7) พิจารณาถึงเงื่อนไขและความเป็นไปได้

2.2 การดำเนินการด้านเจตคติ/แรงจูงใจ ได้แก่ 1) กระตุ้นความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น ให้มีอยู่เสมอ 2) จัดการสมาธิให้อยู่กับปัจจุบันขณะ 3) พากเพียรอย่างต่อเนื่อง 4) เพิ่มเติมแรงจูงใจและความมั่นใจ และ 5) คงความตั้งใจและแผนการที่กำหนด ไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย

2.3 การดำเนินการด้านอภิปัญญา ได้แก่ 1) ตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ 2) ตรวจสอบผลลัพธ์การเรียนรู้ 3) ทดสอบเพื่อดูความก้าวหน้า 4) วินิจฉัยปัญหา สาเหตุ หรือสิ่งที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ 5) ปรับปรุง แก้ไข พัฒนา และ 6) สะท้อนกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด

3. การปิดการเรียนรู้ (closing)

3.1 การปิดการเรียนรู้ด้านการรู้คิด ได้แก่ 1) สรุปความรู้และทักษะใหม่ที่ได้ 2) คิดเกี่ยวกับการนำไปใช้ในอนาคตและการปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

3.2 การปิดการเรียนรู้ด้านเจตคติ/แรงจูงใจ ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจแผนการที่กำหนดไว้และยอมรับ 2) ให้รางวัลกับตัวเอง 3) พิจารณาผลลัพธ์ที่ได้ และ 4) สร้างผลลัพธ์ใหม่ให้เกิดขึ้น

3.3 การปิดการเรียนรู้ด้านอภิปัญญา ได้แก่ 1) ประเมินกระบวนการเรียนรู้ 2) ประเมินผลลัพธ์ และ 3) สะท้อนผลการเรียนรู้

การอ่านกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

การอ่านกับการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับกลไกการทำงานของ การสร้างชุดความหมายใหม่ในโครงสร้างทางปัญญา ที่ผู้อ่านใช้ในการประมวลผลข้อมูลใหม่ที่ได้รับในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย การวางแผน การไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการเลือกใช้กลยุทธ์การอ่านตัวบทแต่ละประเภทตามจุดมุ่งหมายการอ่าน เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจของผู้อ่าน ทักษะการอ่านจึงมีความสำคัญมากต่อการเรียนในระดับสูง นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะการอ่านต้องพัฒนาร่วมกับทักษะการฟังและการสังเกต เพื่อซึมซับ (absorbing) แนวความคิดใหม่และข้อมูลใหม่ที่ได้รับ การอ่านเพื่อการเรียนรู้จึงเป็นการผสมผสานทักษะการรับสารและการประยุกต์ใช้ทักษะข้างต้นในกระบวนการสร้างความหมายเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การจับประเด็นสำคัญ การคิดวิเคราะห์ การวิจารณ์ประเมินค่า การสร้างสรรค์ เหล่านี้ เป็นต้น (Bruce Beiderwell et al., 2012, pp. 222-223)

การอ่านในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการสร้างความหมายจากตัวบท (Texts) (ตัวบท คือ ลักษณะของรูป ภาษา ทั้งที่มีถ้อยคำและไม่มีถ้อยคำ อาจประกอบด้วยตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพ แผนผัง) ผ่านกระบวนการ คัดนำสู่การเรียนรู้ ปัจจุบันความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านมีพัฒนาการไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและวัฒนธรรม ดังที่ Baron, N.S. (2017) เสนอว่า ผลจากการปฏิบัติทางด้านเทคโนโลยีเปลี่ยน โฉมการเขียน การอ่าน และการเข้าถึงข้อมูลของผู้คนในรูปแบบใหม่ จากการเขียนเป็นลายมือกลายเป็นการ ประมวลค่าเพื่อสืบค้นจากระบบออนไลน์ผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในยุคนี้จึงโอนเอนไปในแนวทางการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) นอกจากนี้ การอ่านใน ยุคดิจิทัล ข้อมูลข่าวสารหรือสิ่งที่ต้องอ่านมีปริมาณมากขึ้น มีตัวบทอ่านที่หลากหลาย มีสื่อที่ใช้ในการอ่าน รูปแบบใหม่ซึ่งมีวิธีการสื่อสารและนำเสนอที่ซับซ้อนมากขึ้น การอ่านจึงเป็นกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ของ กระบวนการสื่อสารในสังคมอีกนัยหนึ่งด้วย

ผู้เขียนได้พยายามค้นหานิยามความหมายของการอ่านที่กว้างกว่าการรับรู้สารผ่านตัวอักษร (perceptual) การตีความข้อมูล (interpretative) การสร้างมโนทัศน์ (conceptual) และกระบวนการ ทางปัญญา (cognitive process) และพบว่าเรื่องนี้มีส่วนสอดคล้องกับแนวคิดของ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2543, น. 18, 25-28, 60) ซึ่งได้เสนอไว้ว่าการอ่านกับการค้นหาความหมายยังมีกิจกรรมที่จัดอยู่ใน จำพวกการอ่าน เช่น การอ่านสีหน้าบุคคลเพื่อค้นหาความรู้สึก การอ่านโบราณวัตถุเพื่อค้นหาเรื่องราวใน อดีต การอ่านลายมือเพื่อทำนายอุปนิสัย การอ่านสถานการณ์เพื่อคิดหาทางออก หรือแม้แต่การอ่านใจคน แม้กิจกรรมการอ่านเหล่านี้จะไม่ใช้การอ่านตามนิยามทั่วไปและเป็นไปได้ว่าผลการอ่านอาจมีความคลาด เคลื่อนหรือไม่ถูกต้องชัดเจนนัก แต่กิจกรรมการอ่านกลับสื่อความหมายบางอย่างบางประการ ซึ่งมาจก การตีความสัญลักษณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นในแต่ละสังคมวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม นิยามของการอ่านในบทความนี้ ยังคงเจาะจงไปที่การอ่านภาษาหรือสัญลักษณ์ที่เป็น ตัวอักษร การอ่านเป็นการสร้างมโนทัศน์จากภาษา การสร้างความหมายจะเกิดจากการค้นหาและค้นพบ ความหมาย แล้วจึงสร้างเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการอ่านของแต่ละบุคคล อาจเหมือนหรือ ต่างกันได้ ทั้งนี้ การตีความสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาจะต้องเข้าใจความหมายเป็นสำคัญ โดยอาศัยมโนทัศน์ (concept) เป็นกลไกในการทำความเข้าใจความหมาย มโนทัศน์เป็นภาพที่สร้างจากประสบการณ์เดิม ซึ่งจะ มีการพัฒนาตามโครงสร้างทางปัญญา ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การจัดระเบียบข้อมูล คือ การรับ รู้ลักษณะว่าเป็นสิ่งของ มีคุณสมบัติ สถานการณ์ การกระทำ โดยจะมีต้นแบบ (model) ภายในความรู้สึก นึกคิด และการแยกแยะลักษณะโดยอาศัยหลักความคล้ายคลึง เป็นการพิจารณาลักษณะร่วม (inclusive features) และลักษณะเฉพาะ (exclusive features) แล้วนำมาเป็นข้อสรุปตามกรอบการอ้างอิง (frame of reference)

ดังนั้น ส่วนสำคัญในการรับส่งสารที่จะทำให้เกิดการเข้าใจความหมายกันได้ นั่นคือการใช้คำ ซึ่งเป็น หน่วยทางภาษาที่เล็กที่สุดที่มีความหมายร่วมกับการใช้สัญลักษณ์อื่น ๆ เพื่อสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การอ่านจึงทำให้ผู้อ่านทราบความหมายและในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างความหมายใหม่ขึ้นมาได้โดย การคิด การอ่านจึงไม่สามารถแยกจากการคิดได้ เพราะการอ่านคือการเห็นถึงการบรรยายแบบของการคิด มโนทัศน์ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางความหมายในกระบวนการทางปัญญา และการคิดขั้นสูง (High Oder Thinking) จะเกิดขึ้นเมื่อผู้อ่านตีความสิ่งที่อ่านจากประสบการณ์ แนวคิด ความสัมพันธ์ และ การจัดหมวดหมู่ตามความเข้าใจ การอ่านจึงต้องใช้ทักษะทางปัญญาหลายทักษะผสมผสานกันเพื่อจะนำไปสู่ การมีความคิดความอ่านที่ถูกต้องดีงาม

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้อ่านสามารถสร้างความหมายใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้ ต้องเริ่มจากผู้อ่านทำความเข้าใจด้วยบท อาศัยทักษะการจับใจความ ตีความ วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ประเมินค่า โดยใช้ความคิด ความรู้ ประสบการณ์ และแสดงผลการอ่านออกมาในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการเขียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน การอ่านเป็นกระบวนการรับสารที่ผู้อ่านต้องจัดข้อมูลอย่างเป็นระบบและสร้างความหมายต่อสิ่งที่อ่านว่าเกี่ยวข้องกับอะไร (ความเข้าใจ) แยกแยะข้อคิดเห็นกับข้อเท็จจริง และประเมินความสำคัญของสิ่งที่อ่านได้ ส่วนการเขียนเป็นการเปลี่ยนความคิดเป็นถ้อยคำสื่อความหมายที่ได้จากการอ่าน การเขียนจึงเป็นเครื่องมือเสริมในการพัฒนาการอ่าน โดยใช้ทักษะการสรุปความคิด สรุปความรู้ การย่อความ การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เหล่านี้ เพื่อแสวงหาความรู้ที่กว้างขวาง และลุ่มลึกขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (ศักดิ์ดา เปลี่ยนเดชา, กิตติชัย สุธาสิโนบล, ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, 2561, น. 221)

ดังที่กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า การอ่านคือกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้อ่านจึงควรทราบว่าเราจะเรียนรู้ได้อย่างไร และสามารถนำแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ใดบ้างมาใช้ในการพัฒนาการอ่านเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการอ่านและมีการนำมาใช้เป็นฐานการพัฒนาจะมีทฤษฎีกลุ่มหลักได้แก่ กลุ่มทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และกลุ่มทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) ส่วนกลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) จะนำมาช่วยเสริมกระบวนการอ่านเพื่อให้เกิดการปฏิบัติกรอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (Pearson, 2009, pp. 9-14)

กลุ่มทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) แนวคิดทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางปัญญาและการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพส่วนบุคคล (Personalized Learning) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่สำคัญ (Orlando Lourenço, 2012, p. 282) แนวคิดทฤษฎีนี้มุ่งพัฒนาฐานความรู้เดิมเพิ่มเติมความรู้ใหม่ตามระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) เพื่อเรียนรู้ได้สำเร็จ โดยมีทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการอ่าน ดังนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory)

การเรียนรู้ตามแนวคิดนี้ ลองจินตนาการถึงระบบการทำงานของสมองเป็นกล่องบรรจุความรู้สึคนึกคิด จะมีข้อมูลใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นจากการเกิดใหม่ของความรู้ในระบบ หากผู้เรียนคุ้นเคยกับสิ่งที่เรียน ข้อมูลนั้นก็จะถูกบรรจุลงในกล่องความจำหรือโครงสร้างทางปัญญาที่เรียกว่า “Schema” และเรียกกระบวนการนี้ว่า Revision ประกอบด้วย การซึมซับทางความคิด (assimilation) แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องใหม่ ก็จะมีการสร้างความรู้ใหม่และเกิดเป็นความรู้ใหม่ เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมากขึ้น เรียกว่า การปรับแต่งทางความคิด (accommodation) ผลจากการสร้างความรู้ใหม่ที่ได้คือ การรู้คิด (cognitive) แต่ละคนจะมีการรู้คิดอันเป็นผลจากกระบวนการคิดที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์เดิม โครงสร้างความรู้จะช่วยให้การอ่านสร้างความหมาย ผู้อ่านจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม พิจารณาความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลในบทอ่าน ซึ่งเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับบทอ่านนั่นเอง โดยอาศัยความรู้เดิมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในการอ่านบทอ่านประเภทต่าง ๆ

ดังนั้น โครงสร้างความรู้จึงเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการอ่านเพื่อทำความเข้าใจด้วยบท ที่ผู้อ่านต้องสามารถเชื่อมโยงด้วยกับความรู้ที่มีเพื่อสร้างความหมาย โดยทั่วไปมี 2 วิธีการ วิธีแรก คือ Bottom-

up processing เป็นการเริ่มอ่านจากการทำความเข้าใจความหมายศัพท์จากบริบทหรือค้นหาความหมาย คำศัพท์จากพจนานุกรม เพื่อนำมาทำความเข้าใจตัวบท และวิธีที่สอง คือ Top-down processing เป็นการอ่านโดยการทำความเข้าใจจากข้อมูลสำคัญที่ปรากฏในตัวบทตามความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน (Shuying An, 2013, p. 130) ความรู้และประสบการณ์เดิมจะเป็นประโยชน์ในการคาดคะเน ตีความ ปรับแต่งข้อมูลใหม่ให้เข้ากับข้อมูลเดิมที่มีอยู่และจัดเก็บเป็นความจำไว้ใช้งานในขั้นต่อไป ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถอ่านได้เร็ว ทดสอบหรือคาดเดาเรื่องที่อ่านได้ดี

2. ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอว่าควรมีการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนไปพร้อมกัน เนื่องจากทั้งสองทักษะ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในกระบวนการสร้างความหมาย ผู้อ่านจึงต้องมีกลยุทธ์ในการอ่านและการเขียนเพื่อสื่อสารได้สัมฤทธิ์ผล แนวคิดหลักมุ่งให้พิจารณาว่าภาษามีกระบวนการทำงานอย่างไรในทาง ภาษาศาสตร์ (Linguistics) และส่งผลอย่างไรในทางจิตวิทยา (Psychology) ดังนั้น การพัฒนาการอ่าน ตามทฤษฎีนี้จึงนิยมใช้การสังเคราะห์ (synthesis) เพื่อเรียนรู้กระบวนการสร้างและสื่อความหมาย การประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และความหมายในสถานการณ์ใหม่หรือบริบทอื่น ๆ เช่น การเขียน คำใหม่ในประโยคเดิมที่เคยใช้ การฝึกใช้คำศัพท์ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ ภาษาในการเขียน เป็นต้น (Dominic W. Massaro, 2014, p. 25)

3. ทฤษฎีการเชื่อมโยง (Transactional Theory)

แนวคิดทฤษฎีนี้มุ่งความสนใจไปที่ผู้อ่าน ว่าสามารถสร้างความหมายจากการอ่านอย่างไร มี กระบวนการอ่านเพื่อความเข้าใจได้อย่างไร โดยให้ความสำคัญกับการตีความ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง ระหว่างผู้อ่านกับตัวบท แทนที่จะมุ่งไปที่ความหมายของผู้เขียนที่สื่อมา ผู้อ่านควรพิจารณาว่าตัวผู้อ่านเอง จะตีความอย่างไรบนพื้นฐานตัวบทและความรู้ที่มีเกี่ยวกับการเขียนและเชื่อมโยงเข้ากับสรรพสิ่งในโลก การเชื่อมโยงจะเกี่ยวข้องกับการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เป็นชุดความคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้อ่านต้อง ฝึกอ่านจากตัวบทที่แตกต่างกัน สำหรับการเรียนรู้ พื้นฐานที่สำคัญตามแนวคิดทฤษฎีนี้ก็คือการตั้งคำถาม เชิงวิพากษ์ เพื่อรื้อถอนชุดความคิด ความเชื่อ ความรู้ที่เคยมีมา โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท และบริบทที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการด้านอ่านด้วยตนเองและเป็นแนวทางที่จะ นำไปสู่การสร้างความหมายใหม่ในการเรียนรู้ (James S. Damico, Gerald Campano and Jerome C. Harste, 2009, pp. 177-178)

4. ทฤษฎีการสร้างความรักและผูกพันกับการอ่าน (Engagement Theory)

ทฤษฎีนี้เคยมีการทดสอบผู้เรียนในการอ่านและการเขียน การสร้างแรงจูงใจภายในให้สนุกกับ กิจกรรมการอ่านและการเขียน และเกิดความมุ่งมั่นในการอ่านให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือการอ่านในระดับ สูงขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง จะต้องใช้กลยุทธ์การสร้างเชื่อมั่นในการอ่านว่าจะสามารถอ่านได้สำเร็จ มีความ ยึดหยุ่นในการอ่านและอ่านอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยเกี่ยวข้องกับการอ่านด้วยตนเองและการอ่านแบบมี ส่วนร่วม สำหรับการพัฒนาการอ่านนั้น ผู้อ่านจำเป็นต้องจัดสรรเวลาสำหรับการอ่านอย่างจริงจัง อาจเป็น ช่วงเวลาระหว่างวันที่เหมาะสมที่สุดสำหรับผู้อ่านเอง ซึ่งแต่ละคนมีช่วงเวลาที่เหมาะสมในการอ่านต่างกัน เช่น บางคนอาจชอบอ่านหนังสือตอนเช้าตรู่ บางคนอาจชอบอ่านช่วงสายหรือช่วงค่ำ เป็นต้น

ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้อ่านควรเลือกอ่านเรื่องที่มีเนื้อหาค่อนข้างยากในช่วงที่สมองสามารถทำงานได้อย่าง เต็มที่ และเลือกอ่านเรื่องเบาสมองหรือไม่ซับซ้อนมากนักในช่วงเวลาที่ผ่อนคลายได้ ในขณะที่เดียวกัน ผู้อ่าน ควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้เบี่ยงเบนความสนใจจากการอ่านรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้สมาธิในการอ่านลดลง และมีผลต่อการอ่านเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ในกระบวนการอ่าน ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ

เพื่อน หรือตรวจสอบการตีความของตนเอง อ่านจากสื่อหลากหลายรูปแบบ และประเมินค่าผลการอ่าน ที่ได้ด้วย แนวคิดนี้จึงมุ่งให้ผู้อ่านสร้างแรงจูงใจและมุ่งมั่นในการอ่าน โดยการหมั่นตรวจสอบความคิดของตนเอง จัดความเชื่อหมาย และเพียรพยายามอ่านให้มากที่สุดเพื่อพัฒนาตนเองให้ได้ กลยุทธ์ที่ใช้ เช่น การวาดภาพประกอบเพื่อสื่อความเข้าใจ การถามตอบกับตัวเอง การเก็บสะสมคำศัพท์และการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของคำ ความหมาย จากมุมมองความคิดที่แตกต่างหลากหลายแง่มุม เป็นต้น (John T. Guthrie and Allan Wigfield, 2009, pp. 403-404)

5. การเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry Based Learning)

แนวคิดนี้เชื่อว่ามนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น และความร่วมมือหรือการเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม (collaboration) จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี จากแนวคิดของ John Dewey ที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในคำกล่าวที่ว่า “Learning by doing” หรือ การเรียนรู้โดยการลงมือทำ การลงมือทำคือการปฏิบัติการตามแนวคิดของกระบวนการสืบเสาะ จะเริ่มจากการคิด การตั้งคำถาม มองหาข้อมูล และสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ซึ่งแนวคิดนี้นำมาใช้ได้ดีในการศึกษาค้นคว้าและการทำงาน เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงและเปลี่ยนผ่านความรู้ เมื่อเกิดการค้นพบความรู้ใหม่หรือมีข้อมูลใหม่เพิ่มเข้ามา การคิด ตั้งข้อสังเกต และพยายามอธิบายนอกเหนือจากคำตอบแค่เพียงว่า เรารู้อะไร แต่เป็นเรารู้ได้อย่างไร และเราจะนำสิ่งที่รู้ไปแก้ปัญหาอะไร (Ermawati, Nasmilah Yunus and Abidin Pammu, 2017, p. 1068) จะเป็นส่วนช่วยพัฒนาการอ่านให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น

6. รูปแบบการอ่านแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Model)

แนวคิดนี้เสนอว่า การอ่านและการเขียนเป็นกระบวนการสร้างความหมายแบบคู่ขนาน ผู้อ่านต้องเข้าใจโครงสร้างทางความหมาย นั้นหมายถึงการรับรู้และเข้าใจความหมายของคำศัพท์แต่ละส่วน และสามารถวิเคราะห์ประเด็นสำคัญจากตัวบทได้ จากนั้นสังเคราะห์และบูรณาการความเข้าใจของทั้ง 2 ส่วนดังกล่าว ปัจจัยสำคัญในการอ่านแบบปฏิสัมพันธ์ก็คือผู้อ่านและตัวบทอ่าน กล่าวคือ ผู้อ่านต้องเข้าใจว่าผู้เขียนใช้รูปแบบการเขียนหรือวิธีการใด และใช้กระบวนการใดในการสร้างความหมาย (Emerald Dechant, 2013, pp. 27-29) ในฐานะผู้อ่านจึงต้องพิจารณาทำความเข้าใจรูปแบบของตัวบทอ่าน วางแผนการอ่าน เลือกใช้กลยุทธ์ และพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการอ่านเพื่ออ่านได้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย

7. กลยุทธ์อภิปัญญา (Metacognition Strategies)

แนวคิดนี้ใช้เป็นการกลยุทธ์การอ่าน โดยการควบคุมความคิดในระหว่างการอ่านให้ไปสู่เป้าหมายการอ่าน ผู้อ่านใช้กลยุทธ์ทางปัญญา (cognitive strategies) เช่น การแสดงเป็นภาพ การเขียนแผนผังความคิด การทบทวนการอ่าน การเขียนบันทึก เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงความคิดของตนเอง นิยามความหมายของคำว่า อภิปัญญา (metacognition) เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าหมายถึง “การคิดเกี่ยวกับการคิด” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นระดับความคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อใช้ในการตรวจสอบและควบคุมความคิดของตนเอง ตั้งแต่กลไกการคิด การทำกิจกรรมการคิด และตระหนักถึงผลการคิดของตนเอง ในกระบวนการอ่านนั้น ผู้อ่านจะต้องคิดทบทวนเกี่ยวกับการคิดของตนเองโดยตลอด เช่น การตรวจสอบความเข้าใจโดยใช้คำถาม อาทิ ผู้อ่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่านอย่างไร หรือทบทวนจุดมุ่งหมายในการอ่านและประเมินค่าว่าการอ่านสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้อะไร หรือไม่ อย่างไร

นอกจากนี้ การอ่านยังสัมพันธ์กับแนวคิด **กลุ่มทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics)** แนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้มองว่าการอ่านและการเขียนคือกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้อ่านจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีผ่านกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง หรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านทางสังคม วัฒนธรรม โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่น่าสนใจ เช่น **ทฤษฎีทางวัฒนธรรมเชิงสังคม (Sociocultural Theory)**

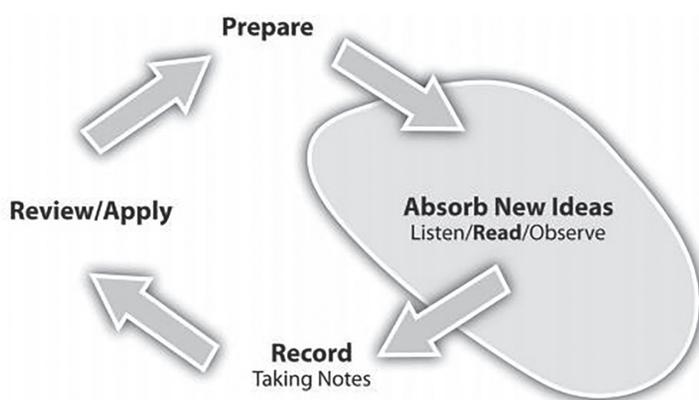
ซึ่งเสนอว่า ผู้อ่านมีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ในการอ่านจึงต้องเข้าใจที่มาและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากตัวบท ต้องเคารพในการคิด ตีความ และตัดสินใจโดยใช้วิจารณญาณ ผู้อ่านควรอ่านอย่างหลากหลายและตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านตัวบทด้วย ส่วน **ทฤษฎีการเรียนรู้ในสถานการณ์ (Situating Theory of Learning)** ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ความรู้นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเพียงเท่านั้น แต่การเรียนรู้ต้องเกิดขึ้นใน “สถานการณ์จริง” (authentic situation) ดังนั้น ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องนำผลที่ได้จากการอ่านไปฝึกประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และ **ทฤษฎีแนววิพากษ์ (Critical Theory)** แนวคิดของทฤษฎีนี้มุ่งไปที่การตั้งคำถามที่มีต่อความไม่ยุติธรรม ความไม่เท่าเทียม การปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม โดยเน้นว่าการเรียนรู้ต้องนำไปสู่การปฏิบัติใหม่ การอ่านจึงต้องให้ผลในเชิงการมีส่วนร่วมทางสังคมด้วย

การพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) คือการที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับจากการอ่าน และสามารถนำข้อมูลที่รวบรวม มาสรุป อธิบาย อภิปราย ให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เกิดเป็นนิสัยใฝ่เรียนรู้ต่อเนื่อง โดยอาศัยทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การสังเกต การบันทึก การจัดหมวดหมู่ การแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหา การกำหนดแนวทาง และวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ซุมคักดี อินทร์รักษ์, 2559, น. 97) สอดคล้องกับ องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาเศรษฐกิจ (OECD: Organization for Economic Co-operation and Development) ดำเนินการทดสอบความสามารถในโครงการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment) หรือ PISA 2018 ได้เผยแพร่ผลการวิเคราะห์กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน พบว่า มีปัจจัยสำคัญที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ ได้แก่ 1) การรู้คิด (metacognition) ในการอ่าน 2) ความเพลิดเพลินในการอ่าน และ 3) ความหลากหลายในการอ่าน ทั้งรูปแบบและประเภทของบทอ่าน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) สอดคล้องกับ ชุดิภาญจน์ บุญอยู่ และคณะ (2552, น. 32-33) ได้เสนอว่า การอ่านให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับ ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย 2) พื้นความรู้ 3) ประเภทของตัวบท 4) ธรรมชาติของเนื้อหาวิชา 5) สภาพแวดล้อมในการอ่าน ซึ่งการพัฒนาการอ่านให้มีประสิทธิภาพนั้นมีหลายปัจจัยที่สนับสนุน การที่ผู้อ่านทำความเข้าใจและกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่านอย่างแน่ชัด จากนั้นแยกแยะประเภทของงานที่ต้องการอ่าน จัดสภาพแวดล้อมในการอ่านอย่างเหมาะสม การมีสมาธิ ใช้วิธีอ่านที่ถูกต้อง มีการจดบันทึกและสรุปผลการอ่าน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว และยังสามารถเก็บรายละเอียดของเนื้อหาที่อ่านได้มาก ทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการเรียนรู้

อภิปัญญา (metacognition) เป็นความคิดขั้นสูงที่ควบคุมกระบวนการคิดในการเรียนรู้ หมายถึง การคิดเกี่ยวกับการคิด (thinking about thinking) ผู้เรียนจะต้องคิดและเรียนรู้ว่าจะเรียนรู้ได้อย่างไร (learn how to learn) ประกอบด้วย การวางแผนการทำงาน มีความเข้าใจในการตรวจสอบตนเอง และการประเมินเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของงาน การรู้คิดมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน ส่วนแรก เรียกว่า ความรู้ในการรู้คิด (metacognitive knowledge) คือ ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางปัญญา ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับบุคคล (person) 2) ภาระงาน (task) และ 3) กลวิธี (strategy) ส่วนที่ 2 คือ ประสบการณ์การรู้คิด (metacognitive experience) (พาสนา จุลรัตน์, 2556)

สำหรับ อภิปัญญา (metacognition) ในการอ่าน จะเป็นกลยุทธ์ในการอ่านและทำความเข้าใจบทอ่านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการอ่าน 3 ประการ ได้แก่ 1) การเข้าใจและจดจำ (understanding and remembering) 2) การสรุปความ (summarizing) และ 3) การประเมินความน่าเชื่อถือ (assess credibility) ดังนั้น การพัฒนาการอ่าน ผู้อ่านจะต้องสามารถทำความเข้าใจ นำไปใช้ ประเมิน สะท้อนผล การคิด อ่านอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพของตนเองได้ โดยมีวงจรการอ่านเพื่อการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม (preparing) 2) การซึมซับ (absorbing) 3) การบันทึก (recording) และ 4) การทบทวนวิจารณ์ (reviewing) สำหรับการอ่านเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดและศักยภาพของตนเองในระดับที่สูงขึ้น จะต้องอ่านให้ได้ปริมาณที่มากขึ้น อ่านได้คล่องแคล่วและรวดเร็ว เข้าใจสิ่งที่อ่านอย่างถ่องแท้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าสิ่งที่อ่านโดยใช้วิจารณญาณ และนำความรู้ที่ได้จากการอ่านในแต่ละครั้งไปใช้ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ในบทความนี้ ขอนำเสนอวิธีการพัฒนาการอ่านตามแนวการอ่านเชิงรุก (Active Reading) ของ Bruce Beiderwell et al. (2012, pp. 237-249) ดังนี้

ภาพที่ 2 วงจรการอ่าน (Bruce Beiderwell et al., 2012, p. 223)

1. การเตรียมความพร้อม (preparing) คือการเตรียมความพร้อมสำหรับการอ่าน โดยการอ่านแบบหาข้อมูลเฉพาะ (scanning) และจับประเด็นที่ต้องการ พร้อมกับเริ่มต้นพัฒนาทักษะการตั้งคำถามของตนเอง เพื่อที่จะค้นหาสิ่งที่ต้องการค้นพบหรือคำตอบที่จะได้จากการอ่าน

2. การซึมซับ (absorbing) คือการอ่าน มีกระบวนการย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะค้นพบคำตอบที่ต้องการ โดยใช้วิธีการ กลยุทธ์ เทคนิคต่าง ๆ

3. การบันทึก (recording) คือการจับประเด็นสำคัญ โดยใช้วิธีการเน้นข้อความ (highlighting) และการเขียนอธิบายประกอบตัวบท อาจจะบริเวณริมขอบหน้ากระดาษ หรือการใช้กระดาษบันทึกย่อ ซึ่งต้องเป็นการบันทึกที่มีประสิทธิภาพ สามารถทบทวนและนำไปสู่การขยายความรู้ความเข้าใจได้

4. การทบทวนวิจารณ์ (reviewing) คือการวิเคราะห์ทบทวนบันทึกการอ่าน ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องอาศัยการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้นเพื่อทบทวนผลการคิดของตนเอง

สำหรับวิธีการอ่านตามแนวทางการอ่านเชิงรุกนั้น ผู้อ่านจะต้องรู้ เข้าใจวิธีการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีกลยุทธ์การอ่านที่จะทำให้ท่านได้สำเร็จ และมีความสามารถในการแสดงผลการอ่าน เพื่อนำมาพิจารณาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่ง โดยมีวิธีการอ่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมพร้อม (preparing) ในขั้นนี้ผู้อ่านต้องพิจารณาว่าเรากำลังจะอ่านอะไร ตั้งเป้าหมายในการอ่าน ในขณะที่เดียวกันก็ควรเรียนรู้เกี่ยวกับผู้เขียนและวิเคราะห์จุดมุ่งหมาย รูปแบบในการเขียน เพื่อพิจารณาลักษณะการนำเสนอด้วย จากนั้นแบ่งส่วนประกอบสำคัญต่าง ๆ โดยเริ่มจากพิจารณาหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย ภาพประกอบ เนื้อเรื่อง ประเภทของข้อมูล สังเกตคำที่พิมพ์ตัวหนา พิจารณาคำศัพท์ว่าคุ้นเคยหรือเป็นศัพท์ใหม่ ตั้งข้อสังเกตหรือคาดเดาว่า เหตุใดผู้เขียนจึงมีแนวคิดหรือให้ความสำคัญกับแนวคิดดังกล่าว ทำไมผู้เขียนจึงนำเสนอแผนผังกราฟิกหรือคำที่พิมพ์ตัวหนาพิเศษ ผู้เขียนต้องการสื่ออะไรที่สำคัญบ้าง ผู้อ่านจำเป็นหรือไม่จำเป็นจะต้องรู้อะไรนอกเหนือจากสิ่งที่อ่านบ้าง เช่น การพิจารณาโครงสร้างหรือลักษณะของตัวบท ส่วนประกอบในโครงสร้าง บอกลักษณะเนื้อหา ซึ่งจะเป็นการประเมินค่าในเบื้องต้นว่าจะได้แนวคิดหรือประโยชน์ใดจากการอ่าน และนำไปสู่การตั้งวัตถุประสงค์ในการอ่านได้

2. ขั้นซึมซับ (absorbing) หรือขั้นอ่าน (reading) ขั้นนี้ผู้อ่านต้องจับใจความสำคัญและใช้การอ่านอย่างละเอียด เริ่มจากการอ่านแบบหาข้อมูลเฉพาะ (scanning) มองหาข้อมูลที่คิดว่าสำคัญและเน้นข้อความ (highlighting) ได้แก่ หัวข้อเรื่อง ศึกษาภาพประกอบ คำสำคัญ คำที่พิมพ์ด้วยตัวหนา หรืออื่น ๆ จากนั้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน โดยทำความเข้าใจว่าแต่ละส่วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร และต้องการสื่อความหมายหรือแนวคิดใด ก่อนใช้การอ่านแบบภาพรวม (skimming) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจอีกครั้ง ทั้งนี้ ไม่ควรอ่านแล้วเน้นข้อความสำคัญไปเรื่อย ๆ แต่ควรอ่านจนจบครบทุกส่วนก่อน และมั่นใจว่าเข้าใจอย่างชัดเจน จากนั้นจึงกลับมาเน้นข้อความสำคัญ และนำมาเขียนบันทึกอธิบายความเข้าใจ ในระหว่างการอ่านรอบที่ 2 เพื่อพิจารณาว่าส่วนใดเป็นส่วนสำคัญพิเศษ และส่วนใดที่ต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม จากนั้นนำสู่ขั้นตอนต่อไป

3. ขั้นการบันทึก (recording) หลังการจับประเด็นสำคัญ เมื่อได้คำตอบที่ต้องการแล้ว ต้องสามารถให้ความหมายย้อนกลับ (feedback) ได้ นั่นคือสามารถพิจารณาและใช้แนวคิดของตนเอง บันทึกใส่ลงในหน่วยความจำ (memory) เริ่มจากการเขียนคำตอบและข้อค้นพบที่ได้จากการอ่าน จากนั้นควรกลับไปอ่านซ้ำอีกครั้งในประเด็นที่เน้นความสำคัญไว้ ซึ่งเป็นแนวคิดหลัก ในส่วนนี้ผู้อ่านอาจเขียนบันทึกย่อไว้ข้าง ๆ หรือบันทึกในกระดาษโน้ต และนำเอาข้อความต่าง ๆ มาพิจารณารวมกัน ตรวจสอบข้อมูลโดยแยกเป็นประเด็น อาจใช้เครื่องหมายวรรคตอน สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายอื่น ๆ ซึ่งผู้อ่านสามารถกำหนดขึ้นเองได้ เช่น การใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) หรือดอกจัน (*) สำหรับแนวคิดที่สำคัญ ใช้เครื่องหมายคำถาม (?) เพื่อบ่งบอกข้อสงสัยหรือยังไม่เข้าใจชัดเจน หรือใช้กล่องข้อความหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ เพื่อรวบรวมความหมายคำใช้อักษรย่อตามความเข้าใจของผู้อ่านเอง เป็นต้น

4. ขั้นทบทวนวิจารณ์ (reviewing) ขั้นนี้ผู้อ่านทบทวนวิจารณ์เกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน เช่น ยอมรับ/ไม่ยอมรับความคิดเห็น ทำไม เพราะเหตุใด ผู้อ่านต้องคิดเชื่อมโยงและนำความรู้อื่นมารวมพิจารณาความสัมพันธ์กับสิ่งที่อ่าน เช่น เปรียบเทียบกับสิ่งที่คุ้นเคยหรือได้ประสบพบเจอในชีวิต ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ ทดสอบสมมติฐาน ตรวจสอบความสอดคล้องกับการคาดคะเนผล ใช้วิจารณ์ญาณหรือบอกคุณค่า เสนอมุมมองทางความคิด เรียงลำดับความสำคัญ โดยอาศัยกระบวนการเขียนอธิบายสิ่งที่เข้าใจ ด้วยการยกตัวอย่างประกอบ การอ้างอิง การลงข้อสรุป เขียนแสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุนหรือโต้แย้งพร้อมให้เหตุผลด้วยภาษาของตนเอง

แนวทางการพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล

การเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อพร้อมรับสิ่งใหม่ ๆ ด้วยความรู้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและไม่หยุดนิ่ง แนวทางในการเรียนรู้กว้างขวางมากขึ้นและมุ่งไปที่การพัฒนาทักษะให้ผู้เรียนสามารถวางแผน พัฒนา ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จริง และเนื่องจากแหล่งทรัพยากรทางการเรียนรู้สมัยใหม่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีมีโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองในเชิงบวก กระตุ้นตัวเองให้มีกำลังใจ แรغبันดาลใจ แรغبุงใจในการเรียนรู้ และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ในการแสวงหาความรู้ แบ่งปันมุมมองความคิดเห็น ความรู้ คุณค่าที่ยึดถือ และประสบการณ์ที่มี พร้อมสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมในการอ่าน

1.1 ผู้อ่านควรตรวจสอบความต้องการของตนเองและกำหนดเป้าหมายในการอ่าน สร้างความมั่นใจให้กับตนเองว่าจะอ่านได้สำเร็จ เมื่อเริ่มต้นอ่าน ควรกำหนดทิศทางหรือลำดับความต้องการในการอ่านให้ชัดเจน โดยเฉพาะการอ่านตำราหรือเอกสารทางวิชาการที่เสริมต่อองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ สำหรับการอ่านในชีวิตประจำวัน ผู้อ่านต้องเข้าใจว่าตัวบทอ่านมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ในการตั้งจุดประสงค์การอ่านในแต่ละครั้งย่อมแตกต่างกันด้วย ผู้อ่านควรตรวจสอบทัศนคติของตนเองที่มีต่อการอ่าน และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ได้ ลงมือวางแผนการอ่าน รวมทั้งมีแผนการจัดการเวลา ทรัพยากร แหล่งความรู้ กิจกรรมการอ่าน กำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ คาดคะเนผลหรือคำตอบที่ต้องการค้นหาไว้ล่วงหน้า หรืออาจแสดงความคิดเห็น/ตั้งสมมติฐานต่อประเด็นที่อ่านไว้เบื้องต้น

1.2 ผู้อ่านเลือกวิธีการอ่าน สื่อ อุปกรณ์การอ่าน ในกรณีการอ่านเพื่อการเรียนรู้สาระวิชา ผู้อ่านควรอ่านหรือวางแผนการอ่านล่วงหน้า อ่านจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เลือกใช้กลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดอุปสรรคในการอ่าน ทั้งการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์และการอ่านผ่านสื่อเทคโนโลยี นอกจากนี้ ผู้อ่านควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องและเปิดใจยอมรับเกี่ยวกับสื่อวัสดุการอ่านรูปแบบใหม่ ๆ เช่น หนังสือออนไลน์ (E-Book) บทเรียนออนไลน์ (E-Learning) เป็นต้น มีการเปรียบเทียบ เชื่อมโยงข้อมูลที่อยู่ในตำราเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิ วารสารทางวิชาการ หรือเอกสารออนไลน์ อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้อ่านได้อย่างเข้าใจมากขึ้น

2. ดำเนินการอ่าน

2.1 ผู้อ่านจับใจความสำคัญ ประเด็นสำคัญ แนวคิดหลักของเรื่องที่อ่าน โดยฝึกใช้ทักษะการวิเคราะห์ เพื่อจำแนก จัดกลุ่ม ลำดับความสำคัญ ความสัมพันธ์ พิจารณาโครงสร้างหรือองค์ประกอบ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล เมื่ออ่านแล้วผู้อ่านจะต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเอง ตรวจสอบความคิดของตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน โดยใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking skills) เช่น หากเราอ่านเรื่องสงครามกลางเมือง อาจจะตั้งคำถามว่าในที่สุดแล้วสงครามจบลงได้อย่างไร และมีผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร หรือหากอ่านวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ก็อาจตั้งคำถามว่าทำไมนางวันทองจึงถูกตัดสินประหารชีวิต กฎหมายหรือการปกครองในสมัยนั้นมีลักษณะอย่างไรและมีผลต่อกฎหมายในสมัยนี้ หรือมีความแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น ซึ่งการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ลักษณะนี้ จะทำให้ผู้อ่านสามารถขยายขอบเขตของความรู้ไม่เพียงได้แค่คำตอบสั้น ๆ แต่จะได้ความคิดที่เปิดกว้าง ได้ความเข้าใจที่สมบูรณ์มากขึ้น หรือได้แนวคิดที่ดี ๆ จากการอ่าน

2.2 เมื่ออ่านมาถึงตอนสุดท้าย ผู้อ่านอาจรังสรรค์ผลการอ่านจากการตกลึกทางความคิดเป็นงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ เช่น เขียนคำสำคัญที่เป็นข้อสังเกต การใช้คำพิเศษของผู้เขียนในบทอ่านต่าง ๆ ที่ค้นพบ และให้ความหมายด้วยตัวผู้อ่านเอง การเขียนคำคล้องจอง บทกวี การเขียนเล่าเรื่อง หรืออื่น ๆ ตามความถนัดและสนใจ อ่านทุกส่วนอย่างละเอียด ทบทวนโดยตอบคำถามว่าการอ่านในครั้งนี้ได้คำตอบที่ตนเองต้องการหรือไม่ หากพบว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ควรอ่านใหม่ พยายามและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง

2.3 ผู้อ่านใช้วิธีการต่าง ๆ ควบคุมตนเอง มองหาตัวเลือกด้านเทคนิค กลยุทธ์การอ่าน การควบคุมปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ อารมณ์ จิตใจ อย่างลัวที่จะอ่านเรื่องขนาดยาวหรือข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งถ้าผู้อ่านรู้สึกท้อแท้หรือเบื่อหน่ายแล้ว ควรหาวิธีที่ช่วยซ่อมเสริมความรู้สึก กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ของตนเองให้ดีขึ้น โดยอาจคิดว่าตนเองเป็นผู้สืบเสาะหาความรู้มากกว่าที่จะเป็นผู้ต้องอ่านด้วยความจำใจ เสริมแรงด้วยการจัดบรรยากาศการอ่านในพื้นที่ที่เหมาะสม สร้างพื้นที่การอ่านสำหรับตนเองให้มีสติ เกิดสมาธิ หลีกเลียงสิ่งเบี่ยงเบนความสนใจจากการอ่าน เพราะผลการอ่านจะเกิดขึ้นในความจำระยะสั้น (short term memory) ในแต่ละครั้งที่มีการเบี่ยงเบนความสนใจหรือการทำงานหนึ่งไปสู่งานหนึ่ง จะต้องเชื่อมต่อกับความจำใหม่และอาจจะสูญเสียความต่อเนื่องในการอ่านได้ ดังนั้น ผู้อ่านต้องพยายามไม่ให้เกิดการสูญเสียจุดสนใจและจัดสรรเวลาเพื่อให้อ่านได้อย่างสำเร็จภายในเวลาที่กำหนด

2.4 ผู้อ่านควรบริหารจัดการเวลาในการอ่าน โดยกำหนดระยะเวลาว่าจะอ่านเสร็จเมื่อไหร่ จะพักช่วงไหน และหลีกเลี่ยงการอ่านในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเวลาที่เหมาะสำหรับการอ่านแต่ละรอบอยู่ที่ประมาณ 50 นาที จากนั้นควรพักทำกิจกรรมอย่างอื่นเพื่อให้สมองสดชื่นขึ้นก่อนอ่านต่อไป ประการสำคัญ ผู้อ่านควรอ่านสิ่งที่ยากที่สุดในเวลาที่สดชื่นที่สุด และอาจเพิ่มความท้าทายในการอ่านโดยการตั้งคำถามไว้เป็นประเด็นและตอบคำถามให้สำเร็จ

3. ประเมินผลการอ่านและผลการเรียนรู้

3.1 ผู้อ่านตรวจสอบและประเมินผลการอ่านของตนเอง สรุปกระบวนการ รวมทั้งวิธีการแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนาได้สำเร็จ เช่น บันทึกการอ่าน มองหาวิธีการ ขอบข่ายผู้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อเพิ่มเติมหรือขยายความรู้ให้ถูกต้อง กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น หรือทำการตรวจสอบผลการอ่านว่าถูกต้องหรือไม่ ซึ่งสามารถร่วมตั้งคำถามกับเพื่อน ครู หรือผู้รู้ ตามประเด็นสำคัญหรือสาระสำคัญของการเรียนรู้

3.2 ผู้อ่านควรจัดบันทึกผลการอ่านสะสมไว้ จัดแบ่งทำเป็นตารางและเขียนคำตอบ รวมทั้งข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้หลังจากการทบทวนการอ่าน เพื่อประเมินผลการอ่านและสะท้อนผลการเรียนรู้ เมื่อผู้อ่านสามารถใช้การอ่านอย่างเป็นระบบ ก็จะสามารถเปรียบเทียบผลการอ่าน และมองเห็นถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านของตนเองที่มีพัฒนาการดีขึ้น

3.3 ผู้อ่านสรุปความรู้และทักษะใหม่ที่ได้ คิดทบทวน พิจารณาเกี่ยวกับการนำไปใช้ในอนาคต และการปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงทั้งในระยะสั้นและระยะยาว พิจารณาร่วมกับผลลัพธ์ที่ได้จากการอ่านและการเรียนรู้ ในตอนสุดท้าย หากมีรางวัลมอบให้ตัวเองก็จะยิ่งเพิ่มกำลังใจที่ดีว่าอ่านได้สำเร็จ ซึ่งช่วยเสริมแรงจูงใจในการอ่านในวงรอบถัดไป

บทสรุป

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ มีความรู้ใหม่ที่ถูกผลิตสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการเข้าถึงข้อมูลความรู้ก็กว้างขวางอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงถือว่าความรู้เป็นสิ่งสำคัญจำเป็น แต่การเรียนรู้คือการที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม ชี้นำตนเอง และสามารถบริหารจัดการได้ก็ด้วยตนเอง โดย

ใช้การคิดเพื่อควบคุมการคิด กระบวนการ สถานการณ์ หรือสภาวะแวดล้อมให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างสำเร็จ เริ่มจากการวางแผนการเรียนรู้ การทดลองหรือปฏิบัติ การประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้อยู่เสมอ โดยอาศัยความรับผิดชอบ (responsibility) เป็นตัวเหนี่ยวนำ มีแรงจูงใจภายในเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจใคร่รู้ ความคาดหวังในความสำเร็จ ความภาคภูมิใจในตนเอง ด้วยความเต็มใจใฝ่เรียนรู้ มีการตรวจสอบศักยภาพของการนำตนเองในการเรียนรู้ ทั้งหมดนี้หมายถึงผู้เรียนเป็นผู้เลือกเส้นทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง ก้าวไปด้วยความรับผิดชอบ และท้ายที่สุดย่อมรับผิดชอบที่เกิดขึ้นได้ โดยผ่านกระบวนการคิดและการปฏิบัติดีแล้ว

แม้การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และบริบทแวดล้อมส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะอยู่ตามวิถีปกติหรือในฐานชีวิตและการปฏิบัติใหม่ในยุคดิจิทัล การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเข้าถึงเนื้อหาความรู้ที่สำคัญจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในยุคสมัยใหม่ ทำได้โดยการพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ รองรับและหนุนเสริมกระบวนการอย่างหลากหลาย เมื่อใดก็ตามที่การอ่านเริ่มต้นขึ้น ผู้เรียนสามารถเป็นเจ้าของการเรียนรู้ได้ทันที ทั้งยังสามารถควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ได้มากเท่าที่ต้องการ มีวิธีการรู้คิดด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้

การอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นแนวทางการพัฒนา “ความคิดความอ่าน” ของตนเองด้วยตนเอง ในทัศนะของผู้เขียน คนที่มีความคิดความอ่านจะมีความสามารถในการทำความเข้าใจความคิดที่สื่อผ่านสัญลักษณ์ทางภาษาในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ทัศนคติการจับใจความ ตีความ คิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้ความคิด ความรู้ ประสบการณ์ และแสดงผลของความคิดออกมาอย่างสร้างสรรค์ เมื่ออ่านแล้วสามารถทบทวนว่า อะไรบ้างจะเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของการอ่านที่วางไว้ ความหมายใหม่ในชีวิตที่ได้จากการอ่านคืออะไร ความรู้อะไรบ้างที่ไม่เคยรู้มาก่อน ความเข้าใจใหม่ที่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบกับความรู้เข้าใจเดิมคืออะไร ความคิดอะไรที่เปลี่ยนไปเมื่ออ่านจบครบกระบวนการ การอ่านจึงเป็นเหมือนกระจกสะท้อนให้เห็นแง่มุมทางความคิด ทัศนคติของผู้อ่านที่มีการปะทะสังสรรค์กับสรรพสิ่งในโลก ทำให้ผู้อ่านเป็นผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

บรรณานุกรม

- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2561). *การออกแบบการเรียนรู้แนวดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2543). การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการขึ้นนำตนเองและการสร้างสรรค์
ความรู้: มุมมองทางการศึกษานอกระบบ. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 15(2), 9-19.
- ชุตินาถ บุญอยู่ และคณะ. (2552). *การอ่านและเขียนเชิงวิชาการ*. ปัตตานี: ปัตตานีการช่าง.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2559). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. *วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 14 (1), 94-98.
- ทศนา แคมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ กาย์กลอน. (2543). *ภาษากับความคิด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พาสนา จุลรัตน์. (2556). เมตาคognitionกับการเรียนรู้. *วิชาการศึกษาศาสตร์*, 14(1), 1-16.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *ข้อค้นพบจาก PISA
2018: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการประเมินด้านการอ่าน* [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. Focus
ประเด็นจาก PISA, 55 (กรกฎาคม), 1-4. <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2020-55/>
- ศักดิ์ดา เปลี่ยนเดชา, กิตติชัย สุชาลีโนบล, ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2561).
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงรุกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเชิงรุกและ
ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. *วิชาการศึกษาศาสตร์*, 19 (1),
218-233.
- สมพิศ หาญมนตรี, อีรชัย เนตรถนอมศักดิ์ และ จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2558). กรอบหลักสูตรเพื่อพัฒนา
สมรรถนะของเด็กไทยในอนาคต (พ.ศ. 2558-2577). *วิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา*, 13(1),
1-13.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-
2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อดิพร เกิดเรือง. (2560). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสาร
วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(1), 173-184.
- Baron, N.S. (2017). *Reading in a digital age*. Phi Delta Kappan, 99(2), 15-20.
- Beiderwell, Bruce John, Tse, Linda F., Lochhaas, Thomas A. and DeKanter, Nicholas B. (2012).
Reading to Learn. *Success in College*, V.1.0, 219-257. Retrieved from [https://2012books.
lardbucket.org/pdfs/success-in-college.pdf](https://2012books.lardbucket.org/pdfs/success-in-college.pdf)
- Bernadette van Hout-Wolters, Robert Jan Simons and Simone Volet. (2002). Active Learning:
Self-Directed Learning and Independent work in Robert Jan Simons, Jos van der
Linden and Tom Duffy, *New Learning*, (p. 21-36). New York: Kluwer Academic
Publishers.
- Charlotte Silen & Lars Uhlin. (2008). Self-Directed Learning-a Learning issue for student
and faculty. *Teaching in Higher Education*, 13(4), 461-475.
- Dominic W. Massaro. (2014). Language and Information Processing in Understanding
Language: An Information Processing Analysis of Speech Perception in Reading and
Psycholinguistics. New York: Academic Press.

- Emerald Dechant. (2013). *Understanding and Teaching reading: An Interactive Model*. New York: Routledge.
- Ermawati, Nasmilah Yunus and Abidin Pammu. (2017). The Implementation of Inquiry-Based Learning to Reading Comprehension of EFL Students. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 6(3), 1067-1071.
- Hiemstra, R. (1994). Self-directed learning. In T. Husen & T. N. Postlethwaite (Eds.), *The International Encyclopedia of Education* (second edition). Oxford: Pergamon Press.
- Hiemstra, R., and Brockett, R. G. (2012). *Reframing the Meaning of Self-Directed Learning: An Updated Model Adult Education Research Conference*. Retrieved from <https://newprairiepress.org/aerc/2012/papers/22>
- James S. Damico, Gerald Campano and Jerome C. Harste. (2009). *Transactional theory and critical theory in reading comprehension in Handbook of Research on Reading Comprehension*. New York: Routledge.
- John T. Guthrie and Allan Wigfield. (2009). *Engagement and Motivation in reading in Handbook of Reading Research*. New York: Routledge.
- Maurice Gibbons. (2002). *The Self-Directed Learning Handbook Challenging Adolescent Student to Excel*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Orlando Lourenço. (2012). Piaget and Vygotsky: Many resemblances and a crucial difference. *New Ideas in Psychology*, 30, 281-295.
- Pearson. (2009). *Literacy in the 21st Century* [Electronic data]. Retrieved from <https://www.pearsonhighered.com/>
- Shuying An. (2013). Schema Theory in Reading. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(1), 130-134.